

Ruimte en Milieu
*Ministerie van Volkshuisvesting,
Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer*

Criteria voor duurzaam inkopen van Mobiele werktuigen

Versie: 1.3

Datum: 21 januari 2010

Status: vastgesteld

Colofon

Deze criteria voor duurzaam inkopen zijn ontwikkeld door Agentschap NL in opdracht van het Ministerie van VROM. Het programma DBO is een gezamenlijk initiatief van de Rijksoverheid, VNG, IPO en de UvW.

Meer informatie tel. 088 602 93 00, duurzaaminkopen@agentschapnl.nl en www.agentschapnl.nl/duurzaaminkopen.

Inhoudsopgave

1	Inleiding.....	2
1.1	Afbakening van de productgroep	2
1.2	Status	3
2	Markt en duurzaamheid.....	4
2.1	Duurzaamheidsaspecten	4
2.2	Duurzaamheidsmaatregelen	4
2.2.1	Sociale aspecten.....	7
2.3	Herziening	7
3	Duurzaamheid in het koopproces.....	8
3.1	Vorbereidingsfase (aandachtspunten)	8
3.2	Specificatiefase (criteria)	8
3.2.1	Kwalificatie van leveranciers	9
3.2.2	Programma van eisen.....	9
3.2.3	Gunningscriteria	10
3.2.4	Contract	10
3.3	Gebruiksfase (aandachtspunten).....	11
4	Meer informatie.....	12
4.1	Bronnen en relevante informatie.....	12
4.2	Gerelateerde productgroepen	13
4.3	Informatiepunt Agentschap NL	13
Bijlage 1	Wijzigingen ten opzichte van vorige versie	14

1 Inleiding

De overheid wil concrete stappen zetten naar een duurzame samenleving en geeft zelf het goede voorbeeld. Door als overheid duurzaam in te kopen, krijgt de markt voor duurzame producten een stevige impuls. De overheden hebben voor zichzelf doelen gesteld ten aanzien van duurzaam inkopen. Om de doelstellingen te bereiken zijn duurzaamheidscriteria ontwikkeld voor een groot deel van de producten, diensten en werken die overheden inkopen.

In dit document vindt u de criteria voor de productgroep Mobiele werktuigen. Ook vindt u in dit document aandachtspunten voor de fase vóór en ná de inkopen, achtergrondinformatie, afwegingen bij de criteria, uitwerking van de criteria in bestekteksten en uitwerking van de beoordeling van criteria.

1.1 Afbakening van de productgroep

De productgroep Mobiele werktuigen omvat de niet voor weg bestemde mobiele machine zoals mobiel werktuig, vervoerbare industriële uitrusting of voertuig met of zonder carrosserie, niet bestemd voor personen- of goederenvervoer over de weg, waarin een inwendige-verbrandingsmotor als omschreven in bijlage I, deel 1 van richtlijn 97/68/EG, is gemonteerd.

Onder soorten mobiele werktuigen vallen grondverzetmachines zoals loaders en graafmachines, maaimachines, veegmachines, tractoren, etc. Het gaat in het algemeen om mobiele werktuigen met dieselmotor, variabel/constant toerental en zonder kenteken. Ook vorkheftrucks behoren tot de mobiele werktuigen, zij het dat die ook andere motortypen kennen, zoals elektrische of LPG motoren.

Tot deze productgroep behoren geen elektrische voertuigen, zoals die bijvoorbeeld in magazijnen worden gebruikt.

Om het de aanbestedende dienst gemakkelijker te maken wordt een selectie van CPV-codes gegeven die van toepassing kunnen zijn op deze productgroep. Deze selectie is niet uitputtend of compleet. Het blijft de verantwoordelijkheid van de aanbestedende dienst om zelf de juiste set van CPV-codes te verzamelen, aansluitend bij de betreffende aanbesteding.

De volgende CPV-codes zijn op deze productgroep van toepassing:

- 34144710-8 Wielladers
- 42414100-2 Hijskranen
- 42415100-9 Heftrucks
- 43200000-5 Grondverzet- en graafmachines, en bijbehorende onderdelen
- 43312500-8 Walsmachines
- 44481000-5 Hoogwerkers

Voor de GWW- en Bouwproductgroepen hoeven de huidige transportcriteria (inhuur van mobiele werktuigen en inhuur zware voertuigen) niet verplicht meegenomen te worden om de doelstelling voor duurzaam inkopen te behalen. Uiteraard kunnen overheden deze criteria uit andere overwegingen (o.a. beleid, duurzaamheidsambities) meenenemen in een aanbesteding. Eind 2009 is een traject ingezet voor transport in de GWW- en Bouw om duurzaamheidscriteria te ontwikkelen, waarbij ook transport gerelateerd aan groenvoorzieningen, gladheidsbestrijding en reiniging openbare ruimte wordt meegenomen.. Meer informatie vindt u op www.agentschapnl.nl/duurzaaminkopen waar de actuele stand van zaken over dit traject wordt beschreven.

1.2 Status

De criteria voor Mobiele werktuigen zijn vastgesteld.
Dit document is op 21 januari 2010 voor het laatst gewijzigd. Zie voor een toelichting op de wijzigingen bijlage 1.
Op de website van Duurzaam Inkopen staat de planning voor onderhoud en herziening van de criteriadocumenten.

2 Markt en duurzaamheid

De criteria voor de productgroep Mobiele werktuigen zijn zorgvuldig, met raadpleging van verschillende belanghebbenden, samengesteld. Meer informatie over het algemene proces van de totstandkoming van criteria is te vinden op de website van Duurzaam Inkopen (www.agentschapnl.nl/duurzaaminkopen/criteria). In dit hoofdstuk vindt u de inhoudelijke afwegingen die geleid hebben tot de criteria voor Mobiele werktuigen.

2.1 Duurzaamheidsaspecten

Per fase van de levenscyclus worden de milieu en sociale aspecten belicht.

Productiefase

De duurzaamheidsbelasting in de productiefase bestaat uit milieuaspecten en sociale aspecten.

De milieubelasting van mobiele werktuigen tijdens de productiefase zijn echter relatief klein (< 20%) ten opzichte van de gebruiksfase, en worden hier buiten beschouwing gelaten.

Relevante sociale criteria voor deze productgroep houden voornamelijk verband met de arbeidsomstandigheden bij de productie van de voertuigen. Wanneer de voertuigen worden geproduceerd in landen waar de wetgeving op dit gebied (of de handhaving daarvan) tekort schiet, kunnen er onwenselijke situaties optreden (bijvoorbeeld slechte arbeidsomstandigheden, uitbuiting van werknemers, schending van mensenrechten, etc.).

Gebruiksfase

De milieubelasting van mobiele werktuigen vindt vooral plaats in de gebruiksfase. Het leeuwendeel van de totaal gebruikte energie (ca. 80%) wordt in deze fase verbruikt. Dit resulteert in een forse CO₂ emissie. Wat (andere) luchtvervuilende emissies betreft vindt ook het grootste deel van de milieubelasting in de gebruiksfase plaats. Het gaat voornamelijk om emissies van NO_x (stikstof oxiden) en PM10 (fijn stof) die bij de verbranding van brandstof vrijkomen. Een ander milieueffect is geluidsoverlast tijdens gebruik.

Eindverwerkingsfase

Het milieueffect van de eindverwerkingsfase is klein ten opzichte van de aspecten lucht en energie in de gebruiksfase. Daarom zijn er geen criteria uitgewerkt die betrekking hebben op de eindverwerking. Eindverwerking kan het beste lopen via een bij de ARN (Auto Recycling Nederland) aangesloten onderneming. Op voorhand kan, momenteel, niet gezegd worden dat het ene voertuig structureel meer milieudruk oplevert in de eindverwerking dan het andere. Dit zou wel mogelijk zijn wanneer fabrikanten gegevens zouden verstrekken over bijvoorbeeld het aandeel recyclebare onderdelen in hun voertuigen. Deze informatie zou vervolgens kunnen worden meegewogen in de keuze voor een leverancier.

2.2 Duurzaamheidsmaatregelen

Vermindering CO₂ uitstoot: brandstofverbruik, gebruiksprotocol en zuinig rijgedrag

Het is op dit moment niet goed mogelijk om eisen te stellen ten aanzien van het brandstofgebruik van mobiele werktuigen, omdat er geen normering is en ook geen testprocedure voor werktuigen bestaat, zoals dit voor bijvoorbeeld personenauto's wel het geval is. Hier staat tegenover dat het brandstofgebruik van een mobiel werktuig ook een belangrijk financieel criterium is bij aanschaf. Fabrikanten zorgen er voor dat hun mobiele werktuigen niet meer brandstof verbruiken dan andere merken.

Eisen en/of wensen over brandstoffen zijn buiten beschouwing gelaten. Duurzaamheidsaspecten van verschillende brandstoffen worden behandeld in een aparte productgroep Brandstoffen.

Het brandstofgebruik, en dus de CO₂ uitstoot, kan verminderd worden door gebruik te maken van hybride aandrijving, biobrandstoffen en brandstofbesparende maatregelen. Hybride mobiele werktuigen zijn op dit moment in ontwikkeling. In Nederland heeft een bedrijf hybride bussen ontwikkeld. Op basis hiervan kunnen ook mobiele werktuigen een alternatieve aandrijving krijgen. Andere ontwikkelingen die voor de komende jaren worden voorzien zijn: verdere ontwikkeling van schone dieselmotoren voor deze specifieke toepassingen en verdere ontwikkeling van aardgas als transitiebrandstof.

Bovenstaande ontwikkelingen zullen met name opgaan voor de mobiele werktuigen waar grote aantallen van afgezet worden, zoals tractoren en vorkheftrucks. Eenmaal ontwikkelde technologie zal vanzelf doorsijpelen naar de overige toepassingen.

In het gebruiksprotocol is informatie opgenomen over het energiezuinig omgaan met mobiele werktuigen. Bij de aanschaf van een mobiel werktuig wordt een gebruiksprotocol in de eisen meegenomen.

Brandstofbesparing is bij het gevarieerde gebruik van mobiele werktuigen moeilijk. Het is bijvoorbeeld mogelijk mobiele werktuigen in periodes dat zij tussen de werkzaamheden door langere tijd niet gebruikt worden uit te zetten. Dit kan bij sommige werktuigen elektronisch, bij anderen gebeurt dit handmatig. Voor mobiele werktuigen is het daarom van belang dat de gebruiker op de hoogte is van de eigenschappen van het werktuig. Gebruiksprotocollen bieden de gebruikers houvast bij het op een duurzame wijze gebruiken (bijvoorbeeld brandstofbesparing) van de mobiele werktuigen: de inzetomstandigheden van de machine, de inrichting van het werk en het rijgedrag van de bestuurder.

Als het protocol wordt gevolgd zullen de emissies naar de lucht en de geluidemissies bij gebruik in standaard situaties zo laag mogelijk zijn. Het is daarom belangrijk dat de chauffeurs/bedieners van de mobiele werktuigen getraind zijn in het zo energiezuinig gebruiken van de apparatuur.

Meer informatie is o.a. te verkrijgen op www.bmw.nl/templates/mercury.asp?page_id=1608.

Bij de aanschaf van mobiele werktuigen is zuinig rijgedrag opgenomen als aandachtspunt in de gebruiksfase.

Vermindering vervuilende emissies: verbrandingsmotoren en roetfilters

Vervuilende emissies door verbrandingsmotoren kunnen verlaagd worden door technische aanpassingen van de motoren of door het plaatsen van een roetfilter. Vanuit de optiek van emissies naar de lucht kunnen duurzame varianten worden gevonden in die type motoren die voldoen aan de Europese Fase III emissie-eisen. De meest vergaande eisen voor motoren zijn verwoord in de eisen voor fase IV. Hiervoor moeten aanzienlijke aanpassingen aan motoren plaatsvinden. Dergelijke motoren zijn nog weinig op de markt. De meer duurzame varianten zijn: andere brandstof en aanpassingen aan dieselmotoren; elektrische motoren en gebruik van actieve roetfilters.

Bij de bedrijfsmiddelcodes A 5000 (geluid- en emissiearme mobiele machine) en C 5001 (emissiearme mobiele machine) wordt onderscheid gemaakt tussen machines die werken met een constant toerental en machines die werken met een variabel toerental.

Machines die werken met een constant toerental kunnen in aanmerking komen voor de MIA en/of Vamil milieusubsidie, als deze machines zijn voorzien van een fase IIIA motor (ook wel TIER III genoemd, naar de Amerikaanse norm die met de Europese overeenkomt). Voor machines die werken met een variabel toerental zijn de eisen aangescherpt. Alleen machines met motoren die voldoen aan fase IIIB (Tier IV) kunnen nog in aanmerking komen voor A 5000 en C 5001.

Roetfilters

Een roetfilter zorgt dat de (fijn stof) deeltjes die vrij komen bij de verbranding van diesel worden opgevangen in een filter. Met name de kleinere deeltjes worden afgevangen doordat zij vastkleven aan de wanden van de poriën van het filtermateriaal. Roetfilters zijn daardoor ook voor de allerkleinste deeltjes zeer effectief. Een roetfilter kan worden gemaakt van keramisch materiaal. De deeltjes verzamelen zich in het filter. In het roetfilter worden de afgevangen

roetdeeltjes periodiek verbrand, elke 200 tot 1000 kilometer. Deze verbranding wordt wel aangeduid met regeneratie. Er zijn twee soorten roetfilters, het zogenaamde gesloten roetfilter en (half)open roetfilter. Gesloten filters worden veelal op nieuwe dieselauto's toegepast en (half)open filters op bestaande dieselmotoren. Gesloten filters zijn met 90% rendement effectiever dan (half)open filters, die een rendement hebben van 50%. De overheid stimuleert de roetfilterinstallatie op mobiele werktuigen.

Bij NOx reductie worden de uitlaatgassen eerst door een roetfilter en daarna door een SCR katalysator geleid. SCR (Selective Catalytic Reduction) is een combinatie van een efficiënte verbranding in combinatie met nabehandeling van uitlaatgassen.

Geluid

Voor geluid geldt dat de werktuigen nu moeten voldoen aan de wettelijke eisen met betrekking tot geluidemissie. Deze geluidemissie wordt overigens in de praktijk niet alleen bepaald door de maatregelen die aan het werktuig zijn getroffen, maar ook door de wijze van gebruik.

Er kunnen tegengestelde effecten optreden tussen bijvoorbeeld luchtmissies en geluid. Zo wordt een aardgasmotor warmer dan een dieselmotor, wat de geluidsisolatie moeilijker maakt bij deze van oudsher nauwelijks geïsoleerde motoren.

Geluidarme tractoren konden tot 2008 in aanmerking komen voor MIA milieusubsidie mits een aantal arbo-voorzieningen was aangebracht. Deze arbo-eis bleek belemmerend te werken op het aantal tractoren dat voor MIA in aanmerking kwam, terwijl deze machines wel aan de milieueisen voldeden. Daarom is de arbo-eis voor tractoren in 2008 komen te vervallen.

Geluid is niet meegenomen in de criteria.

Biologische smeermiddelen, hydraulische olie en brandstoffen

Het gebruik van biologisch afbreekbare smeermiddelen, oliën en brandstoffen vermindert de milieuvervuilende emissies (naar lucht en bodem) in de gebruiksfase.

Een product wordt als biologisch afbreekbaar beschouwd indien de ultieme afbreekbaarheid binnen 28 dagen, meer dan 60% is conform de OECD-methode 301D, (die het biologisch zuurstofverbruik meet), of methode 301B (voor de bepaling van het CO₂-gehalte). De primaire afbreekbaarheid moet binnen 28 dagen, bepaald met een relevante chemische methode, ten minste 90% zijn.

MIA en Vamil stelden al eisen aan de biologische afbreekbaarheid en niet-toxiciteit van hydrauliekolie. In 2008 zijn deze eisen verzwakt. Bio-olie moet een certificaat hebben van het Europees Ecolabel. Door aan te haken bij het Europees Ecolabel zijn ook voorwaarden gesteld aan de bioaccumuleerbaarheid en wordt een aantal schadelijke stofgroepen expliciet uitgesloten. Zo wordt verder voorkomen dat schade aan het milieu optreedt bij lekkages. Want naar schatting 20 -30 % van alle verkochte hydrauliekolie komt nog steeds in het milieu terecht. Ook een belangrijke Ecolabel-eis is dat een wezenlijk deel van de hydrauliekolie uit hernieuwbare, veelal plantaardige grondstoffen moet bestaan. Hiermee wordt de CO₂- uitstoot van het gebruik van hydrauliekolie beperkt.

Deze maatregel is bij de aanschaf van mobiele werktuigen meegenomen als aandachtspunt in de gebruiksfase.

Cradle-to-Cradle

Het kabinet maakt zich sterk voor een duurzame en innovatieve samenleving. Zij ziet daarbij het 'Triple-P' concept (People, Planet, Profit) als een breed en richtinggevend denkkader voor de duurzame ontwikkeling in de samenleving. Recent is er bovendien veel aandacht ontstaan voor het 'Cradle-to-Cradle' concept. Dit concept zet een uitdagend toekomstbeeld neer, namelijk een menselijke samenleving die een positieve invloed heeft op het ecosysteem. Het accent verschuift daarbij van eco-efficiënt (minimaliseren van het ongewenste) naar eco-effectief (optimaliseren van wenselijke). Producten en productiesystemen worden zodanig ontworpen dat ze een nuttige functie vervullen, ook na afloop van het gebruik. Kortom een duurzame kringloopsamenleving waarin abiotische materialen telkens hoogwaardig terugkeren in de technosfeer en biotische materialen in de biosfeer. Een dergelijke benadering daagt uit tot creativiteit en innovatie en het kabinet wil het dan ook betrekken bij de uitwerking van duurzame

ontwikkeling [zie Brief van Minister Cramer en minister Koenders aan de Tweede Kamer: Kabinetsbrede aanpak duurzame ontwikkeling, 16 mei 2008]. Via Duurzaam Inkopen wil de overheid ontwikkelingen die toewerken naar deze duurzame kringloopsamenleving stimuleren. Meer informatie over hoe de overheid via Duurzaam Inkopen het Cradle-to-Cradle-concept kan stimuleren staat op www.agentschapnl.nl/duurzaaminkopen.

2.2.1 Sociale aspecten

Behalve milieucriteria spelen ook sociale criteria een rol bij duurzaam inkopen. De sociale criteria krijgen de vorm van een inspanningsverplichting op het terrein van de mensenrechten en de vier fundamentele arbeidsnormen van de Internationale Arbeidsorganisatie (bekend als ILO), kortgezegd, vakbondsvrijheid, afschaffing van kinderarbeid, van dwangarbeid en van discriminatie op het werk. Deze sociale criteria zullen generiek gaan gelden, dat wil zeggen voor elke inkoop boven een drempelbedrag. Bij een aantal producten worden ook aanvullende sociale normen gesteld. In de kabinetsbrief van 16 oktober 2009 vindt u meer informatie over de aanpak voor de internationale sociale criteria. Juridische teksten en instructiemateriaal zijn nog in ontwikkeling. Zie de website www.vrom.nl/pagina.html?id=37669 voor de actuele stand van zaken.

2.3 Herziening

Stichting Natuur en Milieu (SNM) werkt in het kader van de SMOM-subsidie aan een handreiking "schone lucht bij werken". Daartoe hebben zij in 2008 coalities gesloten met leveranciers, brancheorganisaties, overheden e.d. en ontwikkelen ze duurzaamheidscriteria, o.a. voor mobiele werktuigen. Deze input wordt gebruikt bij de herzieningsronde van mobiele werktuigen, die na één jaar plaats vindt.

Bij de volgende herziening worden de volgende punten meegenomen:

- Onderscheid tussen kleine en grote mobiele werktuigen qua vermogen;
- Roetfilters (gesloten versus half open);
- Brandstof: Rode diesel i.v.m. zwaveleisen;
- Innovaties zoals o.a. hybride aandrijving;
- CO₂-uitworp van de voertuigen. Zo is er op 19 december 2007 een voorstel voor een richtlijn van het Europese parlement en de raad inzake de bevordering van schone voertuigen voor wegvervoer gepubliceerd;
- Geluid;
- Fijnstof;
- Alternatieve aandrijving/brandstof.

3 Duurzaamheid in het koopproces

De criteria in dit document zijn verdeeld over de verschillende stappen in het inkoopproces. Meer informatie over de stappen in het inkoopproces en de manier waarop duurzaamheid daarin kan worden meegenomen, vindt u in de 'Handleiding Duurzaam inkopen'. Deze is te downloaden van de website van Duurzaam Inkopen www.agentschapnl.nl/duurzaaminkopen. Het is aan te bevelen deze Handleiding te bekijken voordat u met de criteria voor deze productgroep aan de slag gaat.

3.1 Voorbereidingsfase (aandachtspunten)

Elke inkoop of aanbesteding begint met het inventariseren van de behoefte van de (interne) klant. Duurzaamheid kan in deze fase meegenomen worden door te onderzoeken of de aanschaf noodzakelijk is en of er een duurzamere oplossing is voor de inkoopbehoefte. Specifieke aandachtspunten voor de inkoop van de productgroep Mobiele werktuigen zijn:

- Het verkleinen van het gewenste volume van de inkoop (aantallen voertuigen). Voordat tot aanschaf van een mobiel werktuig wordt overgegaan, moeten de volgende vragen beantwoord worden: Is de aanschaf van een nieuw mobiel werktuig echt nodig? Is het mogelijk om via tijdelijk inhuren de doelen te bereiken? Voor incidenteel gebruik is een huurovereenkomst een optie in plaats van de aanschaf van een nieuw mobiele werktuig. Of is er een efficiënter gebruik van de bestaande mobiele werktuigen mogelijk waardoor een uitbreiding van het wagenpark (nog) niet noodzakelijk is. Het ingehuurde mobiele werktuig dient dan wel te voldoen aan de criteria.
- Kiezen voor zo klein mogelijk motorvermogen. Werktuigen met een kleiner motorvermogen zijn goedkoper in aanschaf en zuiniger in het gebruik

3.2 Specificatiefase (criteria)

In de specificatiefase wordt de behoefte van de (interne) klant vertaald in een aanbestedingsdocument. In deze fase worden geformuleerd:

- Criteria voor de kwalificatie van leveranciers. Dit kunnen uitsluitingsgronden en geschiktheidseisen zijn, ofwel eisen aan de leverancier en in een niet-openbare aanbesteding eventueel ook selectiecriteria, ofwel wensen ten aanzien van de leverancier.
- Een beschrijving van de minimumeisen die ten aanzien van levering, dienst of werk gesteld worden (het Programma van Eisen).
- Gunningscriteria, ofwel wensen voor levering, dienst of werk. Deze zijn alleen van toepassing als gekozen wordt voor het gunnen op Economisch Meest Voordelige Inschrijving.
- Het contract met daarin contractbepalingen.

Meer informatie over de verschillende soorten criteria en de verschillende manieren van aanbesteden vindt u in de 'Handleiding Duurzaam Inkopen'. In de gunningscriteria is, indien relevant, ook innovatie meegenomen. Innovatie is gericht op de ontwikkeling en introductie van nieuwe ideeën en producten.

De criteria in dit document zijn opgesteld om de inkoper te ondersteunen bij het duurzaam inkopen van Mobiele werktuigen. De criteria zijn juridisch getoetst. Elke inkoop en aanbesteding is echter maatwerk. Het opstellen van een aanbestedingsdocument blijft dan ook de verantwoordelijkheid van de inkoper.

3.2.1 Kwalificatie van leveranciers

Voor deze specifieke productgroep zijn geen criteria geformuleerd voor de kwalificatie van leveranciers. Meer informatie over de mogelijkheden om duurzaamheid toch mee te nemen in dit onderdeel vindt u in de 'Handleiding Duurzaam inkopen'.

3.2.2 Programma van eisen

Minimumeisen

Minimumeisen nr. 1	<p>Mobiele dieselwerktuigen voldoen aan de emissie-eisen van Fase IIIA (vlg besluit 2004/26/EG) en beschikken over een roetfilter.</p> <p><u>Bewijsmiddelen:</u></p> <ol style="list-style-type: none">1. Een bij de inschrijving overgelegde verklaring van inschrijver dat hij aan (deze eis in) het PvE;2. Een bij de inschrijving gevoegde opgave van de te leveren voertuigen met merknaam en type.3. Een afschrift van de typegoedkeuringspapieren (opvraagbaar bij de fabrikant) waaruit blijkt welke emissie(s) aan het type/de typen van de te leveren voertuigen is/zijn toegekend.
Toelichting voor inkoper	<p>De emissie-eisen voor mobiele werktuigen met dieselmotor zijn vastgelegd in de richtlijn 2004/26/EG. Een mobiel werktuig met een dieselmotor dat is aangekocht na 01-01-2007 moet in ieder geval voldoen aan de emissie-eisen uit fase IIIA. De Europese normen komen overeen met de Amerikaanse (fase IIIA komt overeen met TIER III en fase IIIB komt overeen met TIER IV). Voor een eis dat alle werktuigen aan fase IIIB voldoen, is de markt nog niet ruim genoeg.</p> <p><u>Verificatie:</u></p> <ol style="list-style-type: none">1. Geen nadere verificatie of verzoek om nadere informatie/documentatie.2. Geen nadere verificatie.3. Geen nadere verificatie.
Minimumeisen nr. 2	<p>Bij de levering van een mobiel werktuig levert de leverancier een gebruikersprotocol mee. In het gebruikersprotocol is informatie opgenomen over het energiezuinig omgaan met het mobiele werktuig.</p> <p><u>Bewijsmiddel:</u></p> <ol style="list-style-type: none">1. Een bij de inschrijving overgelegde verklaring van inschrijver dat hij voldoet aan (deze eis in) het PvE.
Toelichting voor inkoper	<p><u>Verificatie:</u></p> <ol style="list-style-type: none">1. Geen nadere verificatie.

3.2.3 Gunningscriteria

Gunningscriteria

Gunningscriterium nr. 1	<p>Indien de te leveren mobiele dieselwerktuigen voldoen aan de emissie-eisen van Fase IIIB (besluit 2004/26/EG), worden voor dit onderdeel [XX] punten toegekend.</p> <p><u>Bewijsmiddelen:</u></p> <ol style="list-style-type: none">1. Een bij de inschrijving gevoegde verklaring van inschrijver dat hij voldoet aan dit gunningscriterium.2. Een bij de inschrijving gevoegde opgave van de te leveren voertuigen met merknaam en type.3. Een bij de inschrijving gevoegd afschrift van de typegoedkeuringspapieren (opvraagbaar bij de fabrikant) waaruit blijkt welke emissie(s) aan het type/de typen van de te leveren voertuigen is/zijn toegekend.
Toelichting voor inkoper	<p>Zolang Fase IIIB mobiele werktuigen nog onvoldoende verkrijgbaar zijn om als minimum-eis op te nemen, wordt volstaan met het eisen van Fase IIIA. Fase IIB kan wel als wens (gunningscriterium) worden opgenomen om zo verdergaande milieu-ambities dichterbij te halen. De emissie eisen voor mobiele werktuigen met dieselmotor zijn vastgelegd in de richtlijn 2004/26/EG De Europese normen komen overeen met de Amerikaanse (fase IIIA komt overeen met TIER III en fase IIIB komt overeen met TIER IV). Na 2011 voor de vermogens 130-560 kW en na 2012 voor de vermogens 56-130 kW voldoet het mobiele werktuig aan de emissie eisen van Fase IIIB.</p> <p><u>Verificatie:</u></p> <ol style="list-style-type: none">1. Geen nadere verificatie of verzoek om nadere informatie/documentatie.2. Geen nadere verificatie.3. Geen nadere verificatie.

3.2.4 Contract

Voor deze productgroep zijn geen contractbepalingen geformuleerd.

3.3 Gebruiksfase (aandachtspunten)

Nadat het inkooptraject is afgerond en een product of dienst is ingekocht, bestaan er mogelijkheden om het product op een duurzame wijze te gebruiken. Specifieke aandachtspunten voor deze productgroep zijn:

Tijdig en juist onderhoud

Tijdens de levensduur van het mobiele werktuig is regelmatig en vakkundig onderhoud van belang om de milieupformance van de voertuigen op peil te houden. Voor onderhoud van transportmiddelen zijn criteria in het inkooppakket "onderhoud transportmiddelen". Belangrijk aandachtspunt in verband met het brandstofverbruik van een voertuig is een juiste bandenspanning. Dit kan 2 tot 3% brandstof besparen. Periodieke controle van de bandenspanning is een belangrijk aspect bij onderhoud van de voertuigen.

Biologisch afbreekbare smeermiddelen en olie

Er bestaan duurzame varianten van oliën en smeermiddelen, namelijk biologisch afbreekbare, niet-toxische smeermiddelen en hydraulische olie. Het gebruik van biologisch afbreekbare smeermiddelen, oliën en brandstoffen vermindert de milieuvervuilende emissies (naar lucht en bodem) in de gebruiksfase.

4 Meer informatie

4.1 Bronnen en relevante informatie

Brancheorganisaties

- CUMELA Nederland (**CU**ltuurtechnische werken en grondverzet, **ME**ststoffendistributie en **LO**onwerken in de **A**grarische sector), www.cumela.nl
- BMWT, brancheorganisatie van importeurs en/of fabrikanten van bouwmachines, magazijninrichtingen, wegenbouwmachines en transportmaterieel, www.bmwt.nl
- TNO, www.tno.nl

Leveranciers

- Handelsonderneming Steinweg
- Multronic (www.multronic.be)
- Mitrex BV (www.mitrex.nl)

Ministeries

- Ministerie van VROM (www.minvrom.nl)
- Ministerie van SZW (www.minszw.nl)

Andere organisaties

- Arbeidsinspectie (www.arbeidsinspectie.nl)
- LEI. Het LEI is een onderdeel van Wageningen Universiteit en Researchcentrum. Binnen die organisatie vormt het samen met het Departement Maatschappijwetenschappen van Wageningen Universiteit de Social Sciences Group. (www.lei.wur.nl)
- Stichting Natuur & Milieu (www.snm.nl)

Bronnen

- Mia/vamil: geluid- en emissiearme mobiele machines (www.agentschapnl.nl/VAMIL_MIA)
- Roetfilters (www.agentschapnl.nl/srmw)
- Biosmeermiddelen (www.mvo.nl/biosmeermiddelen)
- Marktplaats met alles over werktuigen (www.werktuigen.nl)
- Milieumanagementsystemen:
 - SCCM is een stichting waarin de overheid, het bedrijfsleven, de milieubeweging en de certificatie-instellingen participeren (www.sccm.nl)
 - EMAS (www.emas.org.uk)
 - ISO 14001 (www.iso14000.nl)

4.2 Gerelateerde productgroepen

- Uitbesteding mobiele werktuigen
- Onderhoud transportmiddelen
- Reiniging openbare ruimte
- Diverse Bouw/GWW productgroepen

Kijk voor de criteria voor deze productgroepen op www.agentschapnl.nl/duurzaaminkopen/criteria.

4.3 Informatiepunt Agentschap NL

Voor meer informatie en advies tijdens het gebruik van deze criteria kunt u contact opnemen met het Informatiepunt van Agentschap NL: telefonisch bereikbaar op werkdagen van 9.00 - 12.00 en 14.00 - 16.00 uur op telefoonnummer 088 602 93 00 of stuur een e-mail naar duurzaaminkopen@agentschapnl.nl

Bijlage 1 Wijzigingen ten opzichte van vorige versie

De belangrijkste wijzigingen ten opzichte van versie 1.0, datum 20 september 2007 zijn:

- De lay-out van het document is aangepast en de algemene teksten zijn geactualiseerd. Er zijn geen inhoudelijke wijzigingen doorgevoerd in overige toelichtende teksten, aandachtspunten of criteria.

De belangrijkste wijzigingen ten opzichte van versie 1.1, datum 24 april 2009 zijn:

- Dit document is naar aanleiding van de bespreking van Duurzaam Inkopen in de Tweede Kamer opnieuw bezien. Dit heeft niet geleid tot inhoudelijke wijzigingen. Paragraaf 1.2 is tekstueel aangepast.

De belangrijkste wijzigingen ten opzichte van versie 1.2, datum 28 juli 2009, zijn:

- Dit document is per 21 januari 2010 gewijzigd. De lay-out van het document is aangepast en een aantal algemene teksten zijn geactualiseerd.